

УПОРЕДНА АНАЛИЗА САТИВНИХ ГЛАГОЛА У СРПСКОМ И РУСКОМ ЈЕЗИКУ (НА КОРПУСУ САВРЕМЕНИХ КЊИЖЕВНИХ ДЕЛА)¹

САЖЕТАК

У раду су представљени првенствено глаголи са сативном компонентом која је изражена грамагички, одређеним префиксима, и то упоредо у два сродна словенска језика – српском и руском. Сагледана је и могућност реализације ове факултативне глаголске категорије у датом контексту. *Сативност* се посматра пре свега са функционално-семантичког аспекта, тако да су најпре утврђени типични и мање типични начини творбе и реализације дате значењске компоненте код глагола. На основу тога су одређени центар и периферија проучаване категорије у поређеним језицима, те утврђене разлике у погледу њене реализације на творбеном и лексичком плану у српском и руском језику.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: глаголи, категорија сативности, аспектуалност, форманти, функционално-семантички аспект, српски и руски језик.

1. Увод

Предмет овог рада јесте анализа глагола са сативном компонентом у српском и руском језику (према лат. *satis* = доста; Клајн 2002: 255), тачније указивање на творбене форманте и морфосинтаксичка средства која учествују у реализацији дате категорије у српском језику, као и на њихове преводне еквиваленте у руском. Сативност, као факултативна лексичко-семантичко-грамагичка категорија која се може јавити код глагола, посматрана је са становишта функционалне грамагике – у светлу теорије функционално-семантичких поља² – где јој се одређују центар и периферија у зависности од морфолошких (префикса) или синтаксичких средстава којима се она изражава.

Циљ рада је да се категорија сативности код глагола сагледа у српском језику и притом упореди са могућим преводним еквивалентима у руском, с посебним акцентом на разлике које се могу уочити, као и да се одреди дистрибуција твор-

¹ Рад је знатно измењена и допуњена верзија једног мањег дела семинарског рада насталог на докторским студијама шк. 2016/17. год. на Филозофском факултету у Новом Саду, а уједно је и део пројекта *Стандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања* (бр. 178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

² Више о овом методолошком поступку испитивања језичких појава в. у Војводић 1991.

бених форманата којима се остварује сативност у поређеним језицима (на основу корпусног материјала). Уједно ће бити указано на доминантно подручје (центар или периферију) анализирани категорије. У наставку рада најпре ће бити дефинисан корпус истраживања, а затим разматрана литература о овој проблематици, након чега следи анализа типичних и нетипичних индикатора сативности у српском и руском језику.

1.1. Корпус

Корпус овог рада и окосницу анализе чине глаголи преузети из романа написаних на савременом српском језику и преведених на руски језик: (1) *Осада цркве Св. Спаса* Г. Петровића (даље ОЦс; рус. *Осада церкви Святого Спаса* – даље ОЦр);³ (2) *Страх и његов слуга* М. Новаковић (даље ССс; рус. *Страх и его слуга* – даље ССр);⁴ (3) *Унутрашња страна ветра* М. Павића (даље УСВ; рус. *Внутренняя сторона ветра* /на руски језик превела Л. Савељева/ – даље ВСВ); (4) *Хазарски речник* М. Павића (даље ХР; рус. *Хазарский словарь* – даље ХС).⁵

Основни критеријум приликом одабира датих романа био је да су написани на савременом српском језику и да су преведени на руски (као отежавајућа околност истиче се слаба фреквентност превођења српских аутора на руски језик), као и да романи нису настали у сувише разуђеном временском периоду. Дакле, премда корпус није жанровски хомоген нити су исти аутори романа из којих је екскерпирана грађа, то није битно утицало на резултате истраживања већ је, напротив, пружило мало шири увид у различите контекстуалне реализације анализираних групе глагола и њихову дистрибуцију. Приликом анализе горенаведених романа који чине корпус, бележени су сви случајеви реализације сативног начина глаголске радње код глагола у српском језику, а разлог томе су специфични услови њихове реализације (в. одељак 2.). Регистровано је укупно 108 примера употребе глаголских облика у српском језику са обележјем *сативност*, што је експлицитно одговарајућим префиксима, и приближно исти број преводних еквивалената у руском језику.⁶ Приликом поређења језичког материјала уочена је неједнака дистрибуција творбених форманата у овим језицима (што се образлаже у 3.1., 3.2. и 3.3.).

³ Подаци о преводиоцу нису наведени јер је реч о електронском издању романа. Тачна адреса за приступ сајту на којем је роман доступан у верзији за читање наведена је на крају рада.

⁴ Исто.

⁵ Исто.

⁶ Напомињемо да је то апсолутни број примера употребе глагола са сативном компонентом у нашем корпусу. У разматрање су узети и финитни и нефинитни глаголски облици са сативном компонентом пронађени у наведеним романима. Такође, приликом разматрања семантике проучаваних глаголских лексема у обзир су узета сва значења одређеног глагола која су наведена у релевантним речницима.

2. Сативност као глаголска категорија и њени индикатори кроз литературу

Глаголске лексеме које су у фокусу наше анализе, тачније оне које у својој семантичкој структури имају обележје сативности (тзв. *сативни глаголи*), припадају једном од три *опита* типа глаголске радње – *специјално-резултативном*.⁷ Начини глаголске радње⁸ (в. више у Зализњак, Шмелев 2000; Петрухина 2009; Шелякин 1983) представљају, заправо, посебну врсту модификације значења мотивног глагола помоћу неког творбеног модела (префиксације, суфиксације или циркумфиксације) зарад квалификовања новонастале ситуације која се глаголом денотира, те се тако сативна модификација у српском језику реализује префиксацијом⁹ (за разлику од неких других НГР у којима, најчешће, доминира циркумфиксација). Процеси модификације значења мотивног глагола врше се посебним формантима, који – услед своје вишезначности – могу истовремено модификовати значење у различитим правцима, односно једним се формантом могу обележити различити НГР, тако да и ужи контекст може да буде од битног утицаја за идентификовање посматране семантичке компоненте код одређених глагола.

Сативна модификација глаголског значења била је разматрана увек у оквиру неке шире творбено-семантичке анализе глагола (в. Грубор 1953; Зализњак, Шмелев 2000; Тошович 2009а, 2009б) или је помињана као једна од могућности употребе форманата који учествују у реализацији њеног значења (в. нпр. Клајн 2002: 254–259; Babić 2002: 480–482). Међу првима глаголе које ми у овом раду називамо *сативним* у српском језику са когнитивнолингвистичког аспекта сагледао је В. Миљковић, анализирајући глаголе на речничкој грађи којима је конотирано задовољење физиолошких и нефизиолошких потреба, а дате глаголе он у својој анализи назива глаголима „који означавају перфективни фокус у сценарију потребе – њено задовољење” (2014: 301). Миљковић је, између осталог, истакао да се у актуелним домаћим речницима такви глаголи дефинишу по обрасцу „задовољити потребу за радњом мотивног глагола” (2014: 301), као и да значење *задовољење потребе* у лексикографској пракси често није раздвојено од значења *засићење*.¹⁰ У нашем раду проучаваној проблематици се приступа претежно из угла функционалне граматике, али проблем недовољне семантичке издиференцира-

⁷ Поред *специјално-резултативног*, постоје и *временски* и *количинско-временски* начин глаголске радње (Шведова 1980: 596–604), а сваки од наведених општих типова има бројне подтипове. У литератури која обрађује дату проблематику се, поред наведених термина, срећу и термини *темпорално-фазни*, *квантитативни* и *резултативни* начин вршења радње (Војводић 2013: 333).

⁸ Даље за термин ‘начин глаголске радње’ употребљавамо и скраћеницу НГР, уз напомену да се у литератури на српском језику дати појам назива и ‘акционалност’ (в. нпр. Поповић 2008а; 2008б).

⁹ Наведено се односи на трансформацију значења мотивног глагола у сативни, а не на секундарну имперфективизацију сативних глагола, уп. *јести* > *најести се* : *наједати се*.

¹⁰ В. Миљковић такође истиче да код ове групе глагола може доћи до „скретања фокуса са димензије агенсовог задовољења на димензију времена” (2014: 301).

ности анализираних глагола у речницима отежава анализу и са аспектолошког становишта.

Колико је познато, на *сативне глаголе* у сербокроатистици под датим називом први је указао Ђуро Грубор (1953) у својој монографији, где сативне глаголе дефинише на следећи начин: глаголи код којих је „извршено радње онолико колико је доста субјекту, а радња може бити и не бити извршена сва” (1953: 38), где су као индикатори (творбени форманти) сативности наведени префикс *на-* и заменица *се*: *плете – наплела се, шије – нашила се, мете – намела се* итд. Грубор, поред осталог, разматрајући семантичке особености ових глагола, истиче да су сативни глаголи субјективни, што „показује и рефлексивна заменица њихова”, као и да се радња, која се датим глаголима денотира, врши „до краја воље, до засићености” субјекта (1953: 39). М. Стевановић (1970: 438) радњу оваквих глагола, са ‘се’ у свом саставу, дефинише као „заситити се вршењем радње основног глагола”. Грубор издваја посебну врсту сативних глагола – оне који имају префикс *на-*, без рефлексивне заменице; код ове (под)врсте сативних глагола се не ради о „вољи субјектовој него некога другога, или и не о вољи него о правој објективној потреби. Свакако су објективнији од сативних са *се*” (1953: 40), док Стевановић глаголе без *се* види као оне чије је значење „извршити на нечему радњу у довољној мери” (1970: 438). Предраг Новаков за глаголе с префиксом *на-* констатује да „подразумевају и засићеност, реализацију ситуације у довољној или превеликој мери” (2005: 73).

Слично Грубору, и Иван Клајн, описујући значење префикса *на-*, разликује (1) глаголе код којих је „радња остварена у приличној мери”, што се постиже глаголом с префиксом *на-* без повратне заменице, попут: *набрати, накупити, нагомилати*¹¹ и др. и (2) „јачу” сативност, где се радња глагола врши „до миле воље, до крајњих граница”, чији су индикатори префикс *на-* и повратна заменица *се*: *наспавати се, најести се, наситити се, наболовати се, надавати се* итд. (2002: 258). Међутим, за разлику од Грубора, И. Клајн (2002: 255–256) наводи да се и префикс *из-/ис-* може користити у творби сативних глагола, разликујући две варијанте сативног значења, тј. глаголе код којих се радња врши „до задовољења потребе или до смирења емоције која ју је изазвала” (*испавати се, исплакати се, издувати се, избеснети се* и др.) и „у потпуности, до краја, колико год је могуће” (*исписати, изградити, изљубити, истражити* итд.). За радњу глагола с датим формантима Стевановић (1970: 437) наводи да се она врши до „потпуног извршења одговарајућих радњи [...] већина од њих има и своја посебна значења”, другим речима „вршењем радње простог глагола постићи оно ради чега се дотична радња врши”.

За разлику од горенаведених лингвиста који су своја истраживања семантике творбених форманата, односно семантичких класа глагола усмерили на српски језик, Бранко Тошовић (2009а, 2009б) је проучавао акционалне карактери-

¹¹ Имајући у виду НГР и њихове подтипове, дате глаголе сврстали бисмо у *кумулятивне*.

стике глагола (и творбених форманата који су са тим неодвојиво повезани) поређећи стање у руском језику са стањем у бошњачком, хрватском и српском. Проучавајући начине глаголске радње (НГР), Тошовић истиче да се глаголима који припадају сативном (сатуративном) НГР исказује *модификација нормe*¹², закључујући након извршене семантичке анализе дате групе глагола да се у оквиру ње могу издвојити следеће подгрупе (2009а: 80–83): (1) глаголи повезани с уносом хране: *наблаговати се, набубати се, накувати се, нажвакати се* и др.; (2) глаголи с интегралним значењем ‘најести се, напрати се’, у оквиру којих су посебно издвојени глаголи којима се денотира прекомерно конзумирање алкохолних напитака: *начастити се, нацугати се, наљоскати се* и сл.; (3) глаголи кретања и премештања: *находати се, налутати се, навозати се* и др.; (4) глаголи говорења: *нахвалити се, напсовати се* итд.; (5) глаголи стања: *начекати се, належати се, наседети се* и др.

Поред префикса *на-*, као индикатор сативности Тошовић (2009а: 83) такође издваја и префикс *из-/ис-* (са или без повратне заменице *се*) и наводи следеће примере: *испавати се, исплакати се, излудовати се* и др. Анализирајући трансакционалне карактеристике глагола који припадају сатуративном (сативном) НГР, Б. Тошовић (2009б) закључује да руски оригинал с префиксом *на-* у српском језику може имати као еквивалент глагол са префиксом *у-*, и да се тада неутрализује сативно значење оригинала (Тошовић 2009б: 113–114). Поред фоманата *на-*, *на-* *се* (рус. *на-* + *-сь/-ся*), *из-/ис-*, Тошовић је – на основу анализе корпусног материјала – закључио да као трансакционални форманти могу да се употребе и префикси *о-*, *раз-*, *из-* и *по-* у српском језику као еквиваленти руским творбеним формантима *вы-*, *из-* и *на-* (Тошовић 2009б: 114). У корпусу насталом за потребе нашег истраживања уочен је још један трансакционални формант, тј. уочено је да српском префиксу *на-* у руском језику може одговарати и префикс *раз-*.

О индикаторима глаголске категорије *сативност* и у русистици постоје готово идентични ставови. Наиме, Ана А. Зализњак и Д. Шмелов истичу да је формални показатељ сативности код глагола у руском језику циркумфикс *на-...-ся* (Зализњак, Шмелев 2000: 116),¹³ док М. А. Шељакин, поред наведеног индикато-

¹² Б. Тошовић под *модификацијом нормe* подразумева довођење радње до општеприхваћеног или неопходног нивоа (нормe), али и неиспуњење одређеног стандарда или жељеног нивоа (Тошовић 2009а: 39). Поред *сативног* НГР, модификација нормe може бити исказана и *денормативним*, *комплетивним* и др. начинима глаголске радње.

¹³ Овај начин реализације сативности идентичан је српском моделу *на-* *се*. Мора се истаћи да руски научници дати творбени модел виде као циркумфиксацију јер је *-сь/-ся* у руском језику постформант који је у потпуности „срастао” са (повратним) глаголима, док у србистици постоје спорења треба ли се ‘*се*’ посматрати као повратна заменица или – као у руском језику – постформант (в. више о томе код: Матијашевић 2009). Д. Шипка је међу првима употребом термин *циркумфикс* за творбени модел који је у сербокroatистици био називан *префиксално-суфиксалном творбом* (Šipka 2003: 6). И први и други део циркумфикса, истиче Шипка (2003: 7), имају неразложиво значење које „није прост збир значења суфикса и префикса”. То се посебно очитује у случају циркумфикса који користи *дисконтинуирани суфикс се* у примерима попут *напавати се*

ра, издваја и префикс *вы-* и наводи примере: рус. *нагуляться, накупаться, намолчаться, выспаться, выплакаться* и др. (Шелякин 1983: 189–190). На истом месту Шелякин истиче да, упркос реализацији исте категорије (сативност), међу глаголима с различитим формантима којима се она изражава постоји разлика у начину постизања резултата глаголске радње. Наиме, код глагола са *на-* *-ся* радња се понавља или траје (са продужецима) у оквиру дужег временског периода, односно резултат се доживљава као сумарно јединство радње кроз субјективну оцену количине саме радње, док је код глагола са *вы-* радња фокусирана на тренутак; глаголи са формантима *на-* *-ся* не могу образovati имперфективне форме, а глаголи са *вы-*, наглашава Шелякин (1983: 190), немају поменутих ограничења.

3. Анализа корпуса

У анализи и систематизацији грађе примењен је методолошки поступак својствен теорији функционално-семантичких поља (даље ФСП), на којој је заснована функционална граматика. Према концепцији ФСП, унутар сваке проучаване структуре могу се – у зависности од њених саставних чинилаца и других компонента од значаја за анализу, односно с обзиром на степен граматикализованости језичких средстава којима се изражава проучавана појава – издвојити централни (граматикализовани, пре свега морфологизовани) и периферни (полуграматикализовани и неграматикализовани) делови.¹⁴

Центар и периферија категорије сативности, којој је овај рад посвећен, одређују се на основу компонентног и семантичког састава (индикатора) глаголских јединица којима се сативно значење реализује. Другим речима, јединицу са индикатором сативности по моделу *на-Г се*¹⁵ у српском језику (чији су еквиваленти у руском ови модели: *на-Г-сь/-ся* или *вы-*) сматрамо централним индикатором сативности. Према Груборовом (1953) тумачењу, то су субјективни сативни глаголи, док они које он назива објективнијим сативним глаголима – где је индикатор проучаване категорије само формант *на-* – сврставамо нешто даље од центра, али свакако у његовом семантичком домену, дакле у шири центар. Форманте *из-/ис-*

(не постоје облици **наспавати* и **спавати се*), где циркумфикс *на-... се* има значење „учинити X у довољној мери”, што не произилази из значења саставних делова (Širka 2003: 7). Наиме, у датим и сличним спојевима *се* „твори нову лексему, а не функционише као локални самостални реченични оператор како је у случају других партикула” (Širka 2003: 7).

Дакле, уколико би се о *‘се’* говорило као о постформанту, онда би се могло рећи да и у српском језику доминира циркумфиксација. Ипак, с обзиром на то да лингвисти са нашег подручја, почев од Грубора (1953), који је и увео термин *сативни глаголи* у домаћу лингвистику, *‘се’* виде као повратну заменицу, и ми у овом раду *‘се’* називамо повратном заменицом и стога се држимо правила да при творби глагола са обележјем *сативност* доминира префиксација.

¹⁴ О томе в. више у Бондарко 1987; Војводић 1991.

¹⁵ Овај модел морфолошке реализације глагола представљамо на следећи начин: префиксом *на-* у саставу глагола (Г) и морфемом *се*, уколико се глагол јавља у рефлексивној форми.

сврставамо у предео од центра према периферији (у ближу периферију), упркос њиховом једнокомпонентном саставу. Напомињемо да нису сви аутори сагласни у погледу реализације сативности датим формантима, што је разлог позиционирања глагола с формантима *из-/ис-* на ближој периферији (уп. изостанак наведених форманата код Грубора 1953).

На даљој периферији проучаване структуре локализоване су адвербијалне конструкције¹⁶ којима се „споља“ (лексички) упућује на количину извршености радње (попут: *у довољној мери, довољно, до миле воље, доста* и сл.), као и перифрастични или декомпоновани предикати-глаголи којима се (помоћу целе предикатске јединице) *условно* може изразити сативно значење.

Анализом ексцерпираних грађе (в. 1.1.) утврђено је да је у српском језику, у књижевним делима која су послужила као корпус овог рада, апсолутни број употребе глаголских облика са обележјем *сативност* 108 (100%),¹⁷ од тога 52 или 48% као индикатор сативности садржи и формант *на-* и морфему *се (на- се)*, 25 глагола, односно 23% има само дати формант (*на-*), док је код 30 глагола као индикатор присутан формант *из-/ис-/иш-* (27%). У наведену квантитативну дистрибуцију творбених форманата укључена су и три случаја реализације сативности на нивоу реченице, и један случај у којем је адвербијална конструкција носилац сативног значења.

3.1. Центар категорије сативности

У овом пределу ФСП сативности локализовани су глаголи чији су индикатори *на- се* (ужи центар) и *на-* (шири центар). Примећено је да глаголи с датим формантима који су пронађени у нашем корпусу реализују и значење *задовољење неке потребе/жеље* и *вршење радње у довољној мери/до крајњих граница*. Из

¹⁶ О. Д. Димитријева (2015: 50), анализирајући сативне глаголе из групе задовољења потребе за пићем, истиче да што је глагол стилски неутралнији то је слободнији за спојеве са адвербијалима и поредбеним конструкцијама. Иако глаголи пронађени у нашем корпусу књижевних дела углавном нису стилски маркирани, у српском оригиналу пронађена је само једна сативна адвербијална конструкција (21а) и један руски еквивалент у виду адвербијалне конструкције са сативним значењем (5б).

¹⁷ Наводимо глаголске облике ексцерпираних из књижевних дела која чине корпус овог рада, а који у неком од својих значења имају компоненту сативности (финитне глаголске облике наводимо у инфинитивној форми, а партиципе у номинативу; број у загради је фреквенција у корпусу): *издрати се, изљубити, исцисати, ископати* (3), *искупити, испаван* (2), *исплатити* (2), *испијати, исписати* (2), *исписивати* (3), *испити, исплакати се, исполивати* (3), *исповратити се, истимарити, ишколовати, ишчитати* (5), *набрати се* (2), *навршити се, (сит) надекан, нажуљити се, назидати се, назобани, назобати* (2), *најести се* (2), *накрасти се* (2), *накупити се, наловити се, налупетати се, налутати се, намерити* (2), *намирисати се, намирити* (6), *намучити се* (2), *наобећати се, напасати* (3), *напити се* (8), *напојити се* (3), *напричати се* (3), *напунити се, нарасти, насапуњати се, наслушати се* (2), *насмејати се* (3), *наспавати се* (2), *настраховати се, натоварити се, натопити* (2), *натопити се, натопљене* (2), *натрпати се, начичкати се, начудити се* (3), *нахранити* (5), *прохтети се*.

објективних разлога овде се наводи ограничен број примера, при чему је акценат на уоченој разлици у дистрибуцији индикатора у поређеним језицима. Понегде су уз анализирани глаголе наведене одреднице из речника у оном значењу у којем се лексема у датом контексту појављује, не би ли што боље била експлицирана проучавана грађа.

(1) а) Или *се накраду*,¹⁸ па онда све прокоцкају (ССс: 36).

(2) а) ...један дворучни мач са којим би *се* и Херакле *намучио*¹⁹ ... (ССс: 16).

(3) а) [...] или *се* Видосав, можда, *снебивао* пред изненада доступном приликом да *се наприча*²⁰. (ОЦс: 151).

(4) а) Чак ни она [...] није од расутог могла да упреде честит цурак – да *се напоје*²¹ бар младенци по колевкама [...]. (ОЦс: 111).

(5) а) Кад *се налутао* и *назидао* носећи уста пуна зноја, *настраховао*²² сабљаша између две војске, *напио*²³ чаја за глуве [...] Леандер се вратио оцу у Београд (УСВ: 43).

(1) б) Или *наворуют* денег, а потом проиграут все в карты (ССр: 7).

(2) б) ...двуручного меча, который *с трудом смог бы поднять* даже Геракл... (ССр: 2).

(3) б) [...] а может, Видосав смутился перед неожиданно открывшейся возможностью *выговориться*. (ОЦр: 32).

(4) б) Даже она [...] не смогла спрясть из разлитого хоть какой-нибудь струйки, чтобы *напоить* младенцев в колыбелях [...]. (ОЦр: 23).

(5) б) После всех скитаний и трудов, *досыта наевшись* пота и страха от мысли о саблях двух воюющих армий, *напившись* чая, хорошего лишь для глухих [...] вернулся Леандр отцу в Белград... (ВСВ: 50).

Пример (1) илуструје неподударност у погледу одсуства повратне заменице *се* у руском језику, тачније централни индикатор сативности у српском језику није присутан у језику превода. У примеру (2б) наилазимо на још специфичнији случај неподударности у поређеним језицима. Наиме, у руском језику је употребљена конструкција која нема сативно значење, а коју бисмо сврстали на периферију анализирани категорије (пре свега због броја компонената у саставу предикат-

¹⁸ Накрасти се – *крађом (честом, сталном) снабдети се (нечим), домоћи се (нечега) (обично у већим количинама)* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 27).

¹⁹ Намучити се – (понекад појачано допуном у ген.) *претрпети, поднети велике муке, невоље, напатити се, измучити се* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 154).

²⁰ Напричати се – а. *провести дуго времена причајући, причати доста, издовољити се причајући*. б. *издовољити се причајући, разговарајући с неким, наразговарати се* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 288).

²¹ Напојити се – 1. *попити у довољној количини, утолити жеђ, задовољити потребу за водом, тићем, напати се* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 241).

²² Настраховати – *претрпети доста страха, намучити се страхујући* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 460).

²³ Напити се – 1. а. *задовољити потребу за тићем (обично водом), угасити жеђ* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 224).

ске јединице) као еквивалент глаголу у српском језику код којег је сативност реализована префиксом *на-* и морфемом *се*.

Пример (3а/б) илуструје нам да је у руском језику, као и у српском, сативност постигнута индикаторима који припадају ужем центру проучаване категорије, тачније да су глаголске лексеме са сативном компонентом изведене префиксима *на-* и повратном заменицом *се* (у српском језику), односно *вы-* и постфиксом *-ся* (у руском). Са друге стране, у примеру (4б) руски еквивалент нема постфикс *-ся*, али је, без обзира на то, сативност ипак постигнута јер се ради о глаголу са префиксом *на-* (*напоить*), чији је дословни превод на српски језик – *напојити*. Што се пак тиче глагола у примеру (5а), треба истаћи да у РСАНУ није регистрована рефлексивна форма глагола *назидати*, као и да глагол *налутати се* сматрамо сативним због компоненте ‘уморити се лутајући’²⁴ коју интерпретирамо као *радња лутања је извршена у превеликој мери*. У примеру (5б) поред глагола (*наевшись*) с централним индикатором сативности, присутан је и квантитативни адвербијал *досыта* (срп. *до ситости/до засићења*) којим се појачава сативно значење; оно је, дакле, у датом примеру садржано и у глаголској и у адвербијалној јединици. Глаголи *налутати се* и *назидати се* у руском преводу су изостављени и употребљене су именице с делимично еквивалентним значењем.²⁵

Наравно, контекст може да блокира реализацију сативности одређене радње, упркос формалном задовољењу услова за њену реализацију, уколико се ради о негацији, односно ако је акценат на неизвршењу радње (потребе/жеље) означене мотивним глаголом.²⁶ Уп.:

(6) а) Наручио сам фалафел да <i>се не бих напио</i> (ССс: 187).	(6) б) Я заказал фалафель, чтобы <i>не опянеть</i> (ССр: 38).
(7) а) Одговорни службеник <i>није могао да се начуди</i> . Кома још тако нешто треба? (ОЦс: 202).	(7) б) Чиновник, занимавшийся вопросом купли-продажи, <i>не мог прийти в себя от изумления</i> – кому и зачем может быть нужна такая вещь? (ОЦр: 44).

Наведену тврдњу поткрепљује и руски превод у примеру (6б), где није употребљен еквивалент са неким од „сативних” горепобројаних префиксалних формата него префикс *о-*, док је у (7б) као еквивалент наведен декомпоновани предикат без икаквог лексичког конкретизатора који би указивао на сативност.

²⁴ Налутати се – *провести много времена у лутању, уморити се лутајући* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 82).

²⁵ Употреба неодговарајућих преводних еквивалената у руском језику, односно именица рус. *скитание* и *страх*, којима се не одражава сативно значење српских глагола, може бити приписана (не)умешности преводаоца. На пример, да је употребљен глагол рус. *наскитаться* (срп. *наскитати се*) као аналогон глаголу *налутати се* уместо именице *скитание*, еквивалентност би била знатно већа.

²⁶ В. и пример (8а) у којем, поред негације на неиспуњеност норме, односно сативне радње упућује и конструкција са квантитативним значењем *више од сламке из стога*.

Примери почев од (8а/б) до (11а/б) илуструју ситуацију уочену у ширем центру проучаване категорије:

(8) а) Превариш ли, дуг ће бити превелики, душама наредних колена да га плаћаш [...] нећеш *намирити*²⁷ више од сламке из стога! (ОЦс: 19).

(9) а) – Где да *напасамо*²⁸ ждрепце и јагањце?! (ОЦс: 125).

(10) а) Дивне, злаћане прсине *натопише*²⁹ капље крви (ОЦс: 146).

(11) а) Користимо што су ждрепци *назобани*³⁰ вољом да нас хитро носе! Чиме после да их *намиримо* у беспућу? (Оцс: 144).

(8) б) Обманешь, долг будет большим, таким большим, что если душами следующих поколений будешь *расплачиваться*, на сто поясов отсюда, это будет не больше соломинки по сравнению со стогом! (ОЦр: 3).

(9) б) – Где *насти* жеребят и ягнят?! (ОЦр: 25).

(10) б) Прекрасные, шитые золотом нагрудники коней *намокали* от крови (ОЦр: 30).

(11) б) Дорога сама коням под ноги просится, что ж их томить, дальше-то, по плохим дорогам, они так резво не поскачут! (Оцр: 30).

Глагол *намирити* у већини својих значења (од укупно 8 регистрованих у РСАНУ) има сативну компоненту, међутим у контексту у којем се појављује у примеру (8а) имплицира неизвршење сативне радње како због негације, тако и због конструкције са квантитативним значењем (*више од сламке из стога*) која додатно интензивира недостижање одређене норме/границе (уп. тумачење Б. Тошовића (2009а) да се сативним глаголима изражава модификација норме). У (8б) присутан је као преводни еквивалент у руском језику глагол с формантом *рас-*, који код Тошовића (2009б) није сврстан међу сативне трансакционалне форманте. Упркос томе, сматрамо да се у упоређеним језицима ради о делимично еквивалентним примерима јер се рус. *расплачиваться* на српски језик преводи глаголском лексемом 'исплаћивати' (према РСР 2008: 726), где је имплицитно садржана сативна компонента (*исплаћивати* овде тумачимо као *платити све / до краја / у потпуности* платити).

Пример (9б) специфичан је по томе што је у руском језику употребљен основни облик глагола као еквивалент српском глаголу који је сативно модификован, док је у примерима (10а/б) – дакле, у оба поређена језика – основно значење глагола модификовано префиксом *на-*, те се реализује компонента *доста*, уз напо-

²⁷ Датом контексту реализације глагола *намирити* одговара следеће значење забележено у РСАНУ (књ. XIV, 1989: 133–135): 8. а. (с допуном која значи меру, количину) *постићи одређену меру, количину или број у нечему, заокружити до одређене мере, количине, навршити, напунити*.

²⁸ Напасати – I. *омогућивати стоци терајући је на паињак да се засити пасући, чувати стоку на паињаку да би доста пасла* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 197).

²⁹ У датом контексту реализовано је следеће значење глагола *натопити*: I. 1. в. *добро, обилато залити, наводнити* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 512).

³⁰ Назобати – I. *добро нахранити зобљу или сличном храном (обично коње)* (РСАНУ, књ. XIV, 1989: 722–723).

мену да је у руском језику (10б) употребљен глагол несвршеног вида као еквивалент српском глаголу свршеног вида.

Специфичан случај уочен приликом анализе корпуса је пример (11а/б). Наиме, у примеру (11а) имамо две глаголске лексеме са сативном компонентом које су у преводу на руски језик (11б) потпуно изостављене, за што не постоји одговарајуће објашњење, а ни у ширем контексту нису пронађене лексеме које би упућивале на било какву еквивалентност са партиципом глагола *назобати* и лексемом *намирити* у српском језику.³¹ За разлику од примера (8а), у датом контексту глагол *намирити* реализује другачије значење.³²

3.2. Периферија категорије сативности

3.2.1. Ближа периферија

У овом пределу ФСП сативности локализоване су глаголске јединице чији су индикатори сативности префикси *из-/ис-*, који могу на дату категорију указивати било да имају морфему ‘се’ у свом саставу или да је немају. Уочено је да већина лексема с овим формантима у нашем корпусу реализује сативну компоненту коју И. Клајн (2002: 255–256) дефинише као „у потпуности, до краја, колико год је могуће”, нпр.:

(12) а) Дакле, одлучи матори да сина <i>ишколује</i> ³³ (ССс: 35).	(12) б) Так что решил старик <i>дать</i> своему сыну <i>образование</i> (ССр: 6).
(13) а) Онда сам га <i>исполивао</i> хладном кишнициом... (ССс: 171).	(13) б) Потом я <i>щедро облил</i> его дождевой водой... (ССр: 35)
(14) а) [...] Поређао је новац по вредности и <i>ишчитао</i> скривени запис или поруку која се на њима открива када се слова са сваке паре сроче у целину. (ХР: 78).	(14) б) [...] он распределил монеты по стоимости и <i>прочитал</i> зашифрованную запись или послание, которое возникнет, если буквы на монетах сложить в одно целое. (ХС: 19).
(15) а) Када је <i>исисао</i> и испљунуо црн трн, само је кратко рекао: – Малодушност! (ОЦс: 231).	(15) б) ...приблизил свои губы к подушечке большого пальца и, <i>высосав</i> из него черную занозу, сказал: – Малодушие! (ОЦр: 50).
(16) а) Видим како неки незнатан <i>исписује</i> редове и редове, некаквим белим пером! (ОЦс: 163).	(16) б) Вижу, как кто-то мелкий <i>пишет</i> строчку за строчкой белым пером! (ОЦр: 34).

³¹ Поново постоји могућност да је изостанак одговарајућих руских преводних еквивалената последица (не)умешности преводиоца.

³² Наводимо одговарајућу семантичку реализацију глаголске лексеме *намирити* у датом контексту из РСАНУ (књ. XIV, 1989: 133): 2. а. (стоку, живину и сл.) *обавити све потребне послове око стоке или живине, нахранити, напојити (стоку, живину)*.

³³ *Ишколовати* – 1. *омогућити некоме да заврши школовање, поднети трошкове око нечијег школовања, завршити школовање некога* (према РСАНУ, књ. VIII, 1973: 447).

(17) а) Он увече осећа као да га буди нечији умор, као што изјутра осећа да ће уснути од тога што *се* неко негде *осећа* испаван и све буднији и бодрији. (ХР: 47). (17) б) По вечерам казало се ему, што его будит чья-то усталость, так же как с утра он ощущал сонливость оттого, что кто-то где-то чувствует себя *выспавшимся*, вполне пробудившимся и бодрым. (ХС: 9).

Глагол *школовати* у (12а) тумачимо као ‘завршити школовање у потпуности, до краја’, његов еквивалент у руском језику (12б) – *дать образование* – нема реализовано сативно значење дате конструкције, а можда би, макар у извесном степену, прихватљивије решење било употребити неки конкретизатор, попут: *необходимое* или *хорошее образование*. То се поштује у (13б), те је извесна еквивалентност са српским глаголом *исполивати*³⁴ постигнута захваљујући првенствено адвербијалу *щедро* (срп. *обилно, много*). Глагол *ишчитати*³⁵ у (14а) сматрамо сативним глаголом у ширем смислу иако нема у свом саставу повратну заменицу, односно сматрамо да садржи компоненту ‘у потпуности, до краја’, док руски еквивалент у (14б) само упућује на извршење радње мотивног глагола, не указујући на њен интензитет.³⁶

У примерима (15а) и (15б) присутна је потпуна еквивалентност, тачније сативна компонента ‘у потпуности/до краја/сасвим’ реализована је и у српском и у руском језику, премда не у примарном значењу датих глагола.³⁷ Као и горенаведене глаголске лексеме, и *исписивати*³⁸ у примеру (16а) тумачимо по моделу ‘вршење радње колико год је могуће’, док је као еквивалент у руском језику, у примеру (16б), употребљен мотивни глагол. Већи степен еквивалентности међу датим лексемама могао би бити остварен да је у руском језику употребљен глагол с формантом *вы-* (*выписывает*). Анализом корпуса регистровани су и партиципи са сативним значењем у оба поређена језика (пример (17а/б)) којима се денотира задовољење потребе за спавањем – изведени од глагола *испавати се*, односно *выспаться*. Дакле, од свих глаголских лексема анализираних у овом домену ФСП сативности једино *испаван* < *испавати се*³⁹ има сативно у значење по моделу *задовољење потребе/жеље*.

³⁴ Дати глагол сматрамо – у овом контексту употребе – сативним глаголом у *ширем смислу* јер у својој семантици садржи компоненту интензитета радње (тачније, сматрамо да се радња врши до својих крајњих могућности/у потпуности), иако дати глагол у РСАНУ (књ. VIII, 1973: 257) није дефинисан као сативни. Уп.: *недовољно *исполивати* / *незнатно *исполивати* (семантика префикса *ис-* чини спојеве попут наведених неуобичајеним) према *сасвим исполивати*.

³⁵ Уп. одредницу датог глагола у РСАНУ (књ. VIII, 1973: 470–471): 1.1. *завршити читање, прочитати до краја*. ~ се: *задовољити жељу за читањем, много прочитати, начитати се*.

³⁶ О глаголима са значењем интензитета в. код: Ристић 2011.

³⁷ Исписати – 4. фиг. б. *одстранити, уклонити; одузети, уништити* (РСАНУ, књ. VIII, 1973: 130).

³⁸ Уп. одредницу датог глагола у РСАНУ (књ. VIII, 1973: 229): 1. в. *испуњавати писаним текстом*.

³⁹ *Испавати се* – *потпуно задовољити потребу за сном, добро, довољно се окрепити, одмо-*

3.2.2. Даља периферија

На даљој периферији датог ФСП категорија *сативности*, могло би се само условно рећи, реализује се аналитички (в. 3.) у оба језика, и то уколико се лексичким јединицама у датим синтаксичким конструкцијама упућује, поред задовољења каквих потреба субјекта или (из)вршења радње у довољној мери, и на реализовање какве намере, прохтева. У књижевним делима која су послужила као корпус овог рада пронађена су три таква примера у српском језику, а наспрам њих су дати преводни еквиваленти у руском. Уп.:

(18) а) Сањао је Сава манастир Филокал, где је *намерио*⁴⁰ да се одмори... (ОЦс: 16). (18) б) Снился Саве монастырь Филокал, где он *собирался отдохнуть*... (ОЦр: 2).

(19) а) И сањао је манастир Жичу, чију је цркву Св. Спаса *намерио да доврши* одмах по доласку (ОЦс: 16). (19) б) И снился ему монастырь Жича, в котором он сразу после возвращения *намеревался закончить строительство* церкви Святого Спаса (ОЦр: 2).

(20) а) Више не мораш да страхујеш када ти *се прохте*⁴¹ да босоног *прошеташ* кроз младе траве (ОЦс: 18). (20) б) *Сможешь* без страха *ходить* босиком по молодой траве! (ОЦр: 3).

У наведеним примерима у српском језику употребљени су аналитички предикати с управним глаголима *намерити* и *прохтети* [се] (чији су руски еквиваленти *собираться*, *намереваться* и *смочь*) и својим одговарајућим додацима-глаголима (*одморити*, *довршити* и *прошетати*; а у руском *отдохнуть*, *закончить* и *ходить*). Сматрамо да дате конструкције поседују извесно сативно значење јер им је семантика таква да субјекат предузима одређену акцију мотивисан својом жељом/потребом у циљу *потпуног задовољења* или извршења радње означене глаголом-додатком у *довољној мери* / у *потпуности*. Дакле, у примерима (18а) и (18б) имплицирана је компонента у *довољној мери*, те се може тумачити као ‘намера да се у довољној мери одмори / да се наодмара’. Слична је ситуација и у примерима (19а) и (19б), где је у аналитичким предикатима имплицитно садржана компонента ‘у потпуности/до краја’ – тачније, да субјекат *сасвим / до краја / у*

риту спавањем, наставати се (према РСАНУ, књ. VIII, 1973: 207).

⁴⁰ Наводимо значења управног глагола *намерити* према РСАНУ (књ. XIV, 1989: 104–105) за која сматрамо да одговарају датом контексту употребе: 1. 1. а. *одлучити, решити да се оствари каква намера, замисао, циљ, план, намислити, наумити; зажелети*. б. *подстаћи, побудити; натерати*. Дати глагол (*намерити*₁) се у *Речнику српскохрватскога књижевног језика* (РМС, књ. III, 1969: 571) дефинише на следећи начин: 1. *определити се за какву замисао или циљ, смислити, наканити, наумити; окренути куд, упутити се*.

⁴¹ Значење управног глагола *прохтети се* наводимо из шестотомног *Речника српскохрватскога књижевног језика* (РМС) и из једнотомног *Речника српскога језика* (ЈРМС), јер из објективних разлога не можемо навести одредницу из РСАНУ: *имати, добити јаку жељу за чим, да се што оствари* (РМС, књ. V, 1973: 253); односно *имати, осетити прохтев* (ЈРМС 2011: 1064–1065).

потпуности заврши градњу цркве, док је у (20а) и (20б) акценат на задовољењу жеље/потребе, односно дати пример интерпретирамо као ‘задовољити жељу за шетњом кроз младе траве / нашетати се кроз младе траве’.

Једина пронађена адвербијална конструкција у нашем корпусу такође припада датом семантичком домену ФСП сативности, уп.:

(21) а) Пуцкета под ушима, греје и зева кад заломиш, а ти *сит надекан* спаваш по њему, штуцаш и сањаш: вино. (УСВ: 67). (21) б) Под головој похрустљава, уши греет, кусок отломишь — зевает, а ты, *нажравшись* от пуза, дрыхнеш на нем, во сне икаешь, и снится тебе вино. (ВСВ: 80)

Наиме, у примеру (21а) имамо партицип глагола *надекати се*,⁴² чија је сативна компонента додатно интензивирана партиципом *сит* (сличан пример интензивирања сативне компоненте глагола имамо и у примеру (56)), док је у руском језику еквивалент облик *нажравшись* – тзв. *деепричастие*, односно глаголски прилог свршеног вида који се на српски преводи као *наждеравши се*.

4. Закључак

У раду су анализирани првенствено типични индикатори факултативне глаголске категорије сативности у српском и руском језику, а то су префиксални форманти глагола. Анализа је спроведена у светлу функционалне граматике, односно теорије функционално-семантичких поља којој је својствено да се проучавани садржај, поред осталог, распоређује у замишљеном просторном односу *центар* : *периферија*; анализи су били подвргнути и финитни и нефинитни глаголски облици пронађени у књижевним делима која чине корпус овог рада (в. 1.1.). Дакле, средства изражавања сативности подељена су на *централна* и *периферна*.

Ослањајући се на закључке лингвиста који су се бавили семантиком творбених форманата и/или аспектом у српском и руском језику, у *центар* категорије сативности позиционирали смо глаголе који у свом саставу имају префикс *на-* и рефлексивну заменицу *се* (ужи центар) и само дати префикс *на-* (шири центар). Напомињемо да сви проучаваоци ове проблематике, чији су ставови представљени у одељку 2, сматрају да се сативност може реализовати датим средствима, уз важност ужег контекста у којем се *сативни глаголи* јављају јер су наведени форманти вишезначни, те се њима могу означити и друге аспектуалне класе глагола. На периферији проучаване категорије налазе се глаголске лексеме чија је сативна модификација значења мотивног глагола реализована формантима *из-/ис-*, односно адвербијалне конструкције и синтаксичка средства за која *условно* можемо рећи да поседују сативну семантичку компоненту. Примењени методолошки поступак условио је закључак да је доминантна позиција коју проучаване глаголске лексеме заузимају у „замишљеном” просторном односу *центар* : *перифери-*

⁴² Надекати се – *наситити се, најести се* (РСАНУ, књ. XIII, 1988: 604).

ja – центар (71%, где су у предности глаголи изведени по моделу *на- се*), док су у корпусу забележена само четири примера периферне аналитичке реализације сативности. Иако може деловати да је број ексцерпираних и проучаваних глагола незнатан, не треба заборавити да је реч о посебној врсти модификације значења мотивног глагола, као ни услове неопходне за њихово остварење (семантика мотивног глагола, форманти и ужи контекст).

Анализа је такође показала да, упркос сличности двају језика, постоје немале разлике које се у погледу проучаване групе глагола у поређеним језицима јављају, те смо, на пример, уочили да: (1) сативним глаголима са рефлексивном заменицом у српском језику у руском може одговарати и глагол без рефлексивне заменице (нпр. *накраду се – наворуют*); (2) као преводни еквиваленти у руском језику јављају се и конструкције које немају сативно значење нити неки лексички конкретизатор, а које због свог компонентног састава могу бити сврстане на периферију проучаване категорије (нпр. *намучио се – с трудом смог бы поднять*); (3) различит вид глагола у оригиналу и у језику превода (нпр. *натопише – намокали*); (4) у језику превода глаголске лексеме сасвим су изостављене за што не постоје објективни разлози, а нису пронађене ни у ширем контексту (в. пример 11а/б), те сматрамо да то може бити последица (не)умешности преводиоца; (5) у оба поређена језика сативно значење се може интензивирати (в. пример 5а/б) – конструкција *досыта наевшись* као еквивалент сативним глаголима без ‘спољашњег’ интензификатора у српском језику; и пример (21а/б) где имамо обрнуту ситуацију, односно сативно значење је интензивирано у српском језику а није у руском: *сит надекан – нажравшись*). Поред тога, утврђено је да глаголи (барем према подацима из нашег корпуса) теже да, у зависности од модела изражавања категорије сативности, реализују одређене семантичке специфичности. Наиме, показало се да глаголи са формантима *на- се* и *на-* чешће садрже семантичку компоненту *задовољење жеље / потребе*, за разлику од оних са *из-ис-* код којих доминирају компоненте *у потпуности / до краја / колико год је могуће* (осим партиципа глагола *испати се* који једини од анализираних лексема с датим формантом денотира задовољење потребе).

Можемо, дакле, закључити да је спроведена анализа, с обзиром на корпусни материјал, била претежно оријентисана на лексичко-творбени ниво, тачније на могућности исказивања сативности глаголским лексемама помоћу одговарајућих префиксалних форманата и њихових варијантних форми (рефлексивне или нерелексивне). Даље проучавање ове категорије (посебно у светлу ФСП) може се кретати у правцу темељнијег проматрања, рецимо, њене периферије (као и периферије других НГР, којима није посвећена већа пажња у литератури на српском језику) и оријентације на синтаксички ниво, односно идентификације и описа квантитативних адвербијалних конструкција (које у проучаваном корпусу књижевних дела нису биле заступљене у довољној мери) и различитих структурних типова предиката којима се може исказати и категорија ‘сативност’.

СКРАЋЕНИЦЕ И ИЗВОРИ

- ВСВ: Павич, Милорад (1999). *Внутренняя сторона ветра* / Перевод Ларисы Савельевой. Санкт-Петербург: Азбука классика. 192 стр.
- ЈРМС: *Речник српскога језика*. Нови Сад: Матица српска, 2011.
- ОЦ: Петровић, Горан (2004). *Осада цркве Св. Спаса*. Београд: Народна књига. 316 стр.
- ОЦр: Петровић, Горан. *Осада цркве Святого Спаса*. <https://profilib.com/chtenie/86098/goran-petrovich-osada-tserkvi-svyatogo-spasa.php> (26.6.2017)
- РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*. Књ. III, V. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1969, 1973.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Књ. VIII, XIII, XIV. Београд: Институт за српскохрватски језик, 1973, 1988, 1989.
- РСР: Станковић, Богољуб (2008). *Руско-српски речник*. Нови Сад: Прометеј.
- ССс: Novaković, Mirjana (2008). *Strah i njegov sluga*. Beograd: Everest Media. 290 стр.
- ССр: Новаковић, Мирјана. *Страх и его слуга*. <http://profilib.com/chtenie/69408/miryananovakovich-strakh-i-ego-sluga.php> (26.6.2017)
- ХР: Павић, Милорад (2012). *Хазарски речник*. Београд: Завод за уџбенике. 267 стр.
- ХС: Павич, Милорад. *Хазарский словарь*. <https://profilib.com/chtenie/152900/milorad-pavich-khazarskiy-slovar.php> (25.6.2017)
- УСВ: Pavić, Milorad (1993). *Unutrašnja strana vetra*. Beograd: Draganić. 162 стр.

ЛИТЕРАТУРА

- Бондарко, А. В. (1987). *Теория функциональной грамматики: Введение. Аспектуальность. Временная локализованность. Таксис*. Ленинград: Наука.
- Војводић, Дојчил (1991). Функционално-семантичко поље као лингвистички модел у испитивању хрватскохрватског језичног система. *Научни састанак слависта у Вукове дане*. 20/2: 269–279.
- Војводић, Дојчил (2013). Вид глагола. У: *Српска енциклопедија. Том II: В – Вишечка* (ур. Ч. Попов и Д. Станић). Нови Сад: Матица српска; Београд: САНУ – Завод за уџбенике. 332–333.
- Грубор, Ђуро (1953). *Аспектна значења*. Загреб: ЈАЗУ.
- Димитријева, О. А. (2015). Сатуративни способ глаголног действия: глаголы со значением питания со словообразовательным формантом на-...-ся. *Вестник МГТУ им. М. А. Шолохова. Филологические науки*. 3: 39–51.
- Зализняк, Анна А. и А. Д. Шмелев (2000). *Введение в русскую аспектологию*. Москва: Языки русской культуры.
- Клајн, Иван (2002). *Творба речи у савременом српском језику, I део: Слагање и префиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства; Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Матијашевић, Јелка (2009). Циркумфикс као творбени формант. *Славистика*. XIII: 316–326.
- Мильковић, Вања (2014). О префиксираним глаголима са значењем задовољења потребе у савременом српском језику. У: *Језици и културе у времену и простору. IV/2* (ур. С. Гудурић и М. Стефановић). Нови Сад: Филозофски факултет. 301–314.
- Петрухина, Е. В. (2009). *Русский глагол: категории вида и времени (в контексте современных лингвистических исследований)*. Москва: МАКС Пресс.
- Поповић, Људмила (2008а). Изражавање аспектуалног значења проспективности у словенским језицима. *Зборник Матице српске за славистику*. 73: 297–314.

- Поповић, Људмила (2008б). *Језичка слика стварности. Когнитивни аспект контрастивне анализе*. Београд: Филолошки факултет.
- Ристић, Стана (2011). Глаголи са значењем постепености. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*. LIV/2: 147–160.
- Стевановић, Михаило (1970). *Савремени српскохрватски језик I. Увод, фонетика, морфологија*. Београд: Научна књига.
- Тошовић, Бранко (2009а). *Способы глагольного действия в сербском, хорватском и бошняцком языках*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Тошовић, Бранко (2009б). *Трансакционал русског и сербског / хорватског / бошнячког језиков*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Шведова, Н. Ю. (1980). *Русская грамматика*, т. I. Москва: Наука.
- Шелякин, М. А. (1983). *Категория вида и способы действия русского глагола (Теоретические основы)*. Таллин: Валгус.

*

- Babić, Stjepan (2002). *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*. Zagreb: JAZU.
- Novakov, Predrag (2005). *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije.
- Šipka, Danko (2003). *Glosar tvorbenih formata: početne leksičke liste*. Beograd: Alma.

Тијана Балек

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ САТИВНЫХ ГЛАГОЛОВ В СЕРБСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ (НА КОРПУСЕ СОВРЕМЕННЫХ ЛИТЕРАТУРНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ)

Резюме

В настоящей статье рассматривались сативные глаголы в свете функциональной грамматики. Благодаря словообразовательным средствам выражения факкультативной глагольной категории 'сативность', частотности их употребления, а также их компонентному составу, были определены центр и периферия функционально-семантического поля рассматриваемой категории. Центральными средствами выражения сативности – как показал проведенный анализ – являются возвратные и невозвратные глаголы, образованные приставкой *на-* и в сербском, и в русском языках. В ближней периферии локализованы сербские глаголы с приставками *из-/ис-* и их русские эквиваленты, а в дальней периферии – аналитические конструкции, выражающие сативное значение. В общем, проведенный анализ показал, что вопреки близкому родству сербского и русского языков, существуют несовпадения способов реализации сативности в сопоставляемых языках.

К л ю ч е в ы е с л о в а : глаголы, категория сативности, способы глагольного действия, словообразование, функционально-семантический аспект, сербский и русский языки.

Тијана Балек, докторанд
Нови Сад
Србија
Имејл: tijana.balek@gmail.com